

Міністерство освіти і науки України
Київський університет імені Бориса Грінченка

ОСВІТОЛОГІЯ: **ФАХОВА ПІДГОТОВКА**

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

За редакцією
доктора філософських наук,
професора, дійсного члена НАПН України
В. О. Огнєв'юка

Київ – 2014

УДК 37.013(075.8)

ББК 74.00я73

О-72

*Рекомендовано до друку Вченюю радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 5 від 29 травня 2014 року)*

Рецензенти: Александрова О. С., завідувач кафедри філософії Київського університету імені Бориса Грінченка, доктор філософських наук, професор.

Калашникова С. А., перший заступник директора з науково-дослідної роботи Інституту вищої освіти НАН України, доктор педагогічних наук, професор.

Авторський колектив:

Передмова – В. О. Огнєв'юк

В. О. Огнєв'юк (1.1., 1.2.), С. О. Сисоєва (1.1., 1.5., 1.9.), О. О. Драч (1.3., 3.3.), К. О. Линьов (1.7., 1.8., 3.7.), Л. В. Гонюкова (1.7., 1.8., 3.8.), І. М. Зеліско (1.6., 3.6.), Ю. М. Жукова (1.6.), М. Ю. Фешук (1.6.), Т. Г. Купрій (1.4.), М. М. Галицька (1.5., 3.5.), Л. В. Козак (2.1., 2.2.), Н. А. Побірченко (2.3., 2.4., 2.5.), О. М. Кузьменко (3.1., 3.2.), І. І. Тригуб (3.1., 3.9.).

О-72 Освітологія: фахова підготовка: навчально-методичний посібник – За ред. В. О. Огнєв'юка; Авт. кол.: В. О. Огнєв'юк, С. О. Сисоєва, О. О. Драч, К. О. Линьов, Л. В. Гонюкова, І. М. Зеліско, Ю. М. Жукова, М. Ю. Фешук, Т. Г. Купрій, М. М. Галицька, Н. А. Побірченко, Л. В. Козак, О. М. Кузьменко, І. І. Тригуб. – К.: ВП «Едельвейс», 2014. – 624 с.

ISBN 978-966-2748-57-4

У навчально-методичному посібнику подано навчальну міждисциплінарну програму «Освітологія» та методичні рекомендації щодо її реалізації на міждисциплінарному рівні. Програма є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка та розроблена відповідно до навчального плану спеціальності «Управління навчальним закладом» з метою освітньо-професійної підготовки магістрів.

Навчальна міждисциплінарна програма «Освітологія» складається з 9 макромодулів, які містять структуровані модульні програми навчальних дисциплін освітологічної підготовки: «Вступ до освітології», «Філософія освіти», «Історія освіти», «Соціологія освіти», «Культурологія освіти», «Економіка освіти», «Освітня політика», «Управління освітою» та «Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти».

Видання підготовлене за результатами дослідження науково-дослідної лабораторії освітології та Інституту суспільства Київського університету імені Бориса Грінченка.

Видання адресовано керівникам освітніх установ усіх рівнів, викладачам навчальних закладів, магістрантам, аспірантам, науковцям, усім, хто цікавиться міждисциплінарним підходом до вивчення сфери освіти, що реалізується новим науковим напрямом – освітологією.

УДК 37.013(075.8)

ББК 74.00я73

ISBN 978-966-2748-57-4

© Колектив авторів, 2014

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2014

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА: Освітологія як галузь міждисциплінарного наукового знання	4
РОЗДІЛ I. Навчальна міждисциплінарна програма «Освітологія»	13
1.1. Макромодуль I. Вступ до освітології	14
1.2. Макромодуль II. Філософія освіти	105
1.3. Макромодуль III. Історія освіти	152
1.4. Макромодуль IV. Соціологія освіти	241
1.5. Макромодуль V. Культурологія освіти	285
1.6. Макромодуль VI. Економіка освіти	355
1.7. Макромодуль VII. Освітня політика	408
1.8. Макромодуль VIII. Управління освітою	428
1.9. Макромодуль IX. Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти	457
Авторський колектив навчальної міждисциплінарної програми «Освітологія»	520
РОЗДІЛ II. Методичні рекомендації до реалізації навчальної міждисциплінарної програми «Освітологія»	519
Вступ	522
2.1. Методика підготовки та проведення лекцій	526
2.2. Методика проведення семінарських та практичних занять	535
2.3. Організація самостійної роботи	546
2.4. Індивідуальна науково-дослідна робота	551
2.5. Оцінювання навчальних результатів	554
Список використаних джерел	565
РОЗДІЛ III. Список рекомендованих джерел	565
3.1. Макромодуль I. Вступ до освітології	567
3.2. Макромодуль II. Філософія освіти	579
3.3. Макромодуль III. Історія освіти	584
3.4. Макромодуль IV. Соціологія освіти	595
3.5. Макромодуль V. Культурологія освіти	601
3.6. Макромодуль VI. Економіка освіти	608
3.7. Макромодуль VII. Освітня політика	611
3.8. Макромодуль VIII. Управління освітою	613
3.9. Макромодуль IX. Методологія міждисциплінарних досліджень у сфері освіти	616

Енциклопедія Українознавства // Книгарня "Горизонт". [Електронний ресурс]. – режим доступу: http://horizont.narod.ru/sloynyk_4.htm.

Encyclopedia of Ukraine / Canadian Institute of Ukrainian Studies. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.encyclopediaofukraine.com/>.

Українська енциклопедія // UAPELLIA.COM.UA. [Електронний ресурс]. – режим доступу: <http://www.uapedia.com.ua/>.

Українська Радянська Енциклопедія // Лексика – українські енциклопедії та словники. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://leksika.com.ua/ure/>.

Електронні джерела

Джерела з історії України – <http://uahistory.info/category/dwerela/>

Інформаційно-освітній ресурс – <http://www.profile-edu.ru/>

Література з історії освіти в Україні – <http://izbornyk.org.ua/istkult2/ikult2.htm>

Сайт східної літератури і джерел – http://www.vostlit.info/common/lib_uk.php?id=1741

Європейська історія – <http://library.byu.edu/~rdh/>

Історія США – <http://www.mssstate.edu/archives/>

Історія зарубіжних держав – <http://www.mavicanet>

Історія зарубіжних держав – <http://www.hronos.km.ru>

Канал історії – <http://www.historychannel.com>

Ресурси з історії – <http://kuhttp.cc.ukans.edu/history/>

Мережа «Історія» – <http://www.thehistorynet.com>

МАКРОМОДУЛЬ IV : СОЦІОЛОГІЯ ОСВІТИ

Зміст навчальної програми

Пояснювальна записка	242
Структура програми навчальної дисципліни	248
I. Опис предмета навчальної дисципліни.....	248
II. Тематичний план навчальної дисципліни.....	249
III. Програма навчальної дисципліни	250
Змістовий модуль 1. Зміст, структура й методологія освітньої проблематики в соціології	250
Тема 1. Соціологія освіти як галузь соціологічного знання.	
Історія розвитку Соціології освіти. Освіта в аксіологічному вимірі	250
Тема 2. Освіта як соціальний інститут	253
Тема 3. Соціальна структура системи освіти	255
Питання до модульного контролю 1	256
Список рекомендованої літератури до змістового модуля 1	257
Змістовий модуль 2. Освіта в конвергентному суспільстві	257
Тема 4. Стан сучасної освіти у країнах Заходу та в Україні.....	258
Тема 5. Самоосвіта як соціальна проблема	262
Тема 6. Система управління освітою. Правові аспекти соціології освіти	264
Питання до модульного контролю 2	266
Список рекомендованої літератури до змістового модуля 2	267
IV. Навчально-методична карта дисципліни «Соціологія освіти»	269
V. Карта самостійної роботи студента	271
VI. Контроль за індивідуальною роботою студентів	274
VII. Підсумковий модульний контроль	277
VIII. Список рекомендованої літератури до всього курсу	279
Основна література	279
Додаткова література	280

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

У процесі вивчення курсу «Соціологія освіти» передбачається розкрити дисциплінарну сферу соціології, концепції і дослідження соціального інституту освіти і його зв’язку з іншими соціальними інститутами. Особлива увага приділяється як теоретичним, так і практичним аспектам вивчення системи освіти: стратегіям реформування освіти в Україні і за кордоном, а також зачленення національної системи освіти до міжнародного контексту. Крім того, навчальний курс «Соціологія освіти» змістово проектований у систему координат, орієнтовану на порівняння розвитку освіти у просторовому аспекті.

Курс соціологія освіти розглядається як дисциплінарна сфера соціології, що досліджує соціальні аспекти освіти, закономірності взаємодії освітньої системи як соціального інституту і соціальної організації з суспільством, соціальними групами і особою. Також не залишається без уваги і інший погляд на предмет порівняльної соціології освіти як на вузьку область, об’єднуючи дослідників, які цікавляться навчально-виховними закладами і установами – школами, коледжами, університетами і тому подібне, а так само процесами навчання в них з зв’язком між ними і іншими інститутами суспільства. У цілому область вивчення включає навчальні заклади, їх системи, управлінняними організацію і структуризацію, рівні освіти, взаємодії груп у навчальних закладах, соціальні ролі вчителя і адміністратора. Соціальна політика у сфері освіти і політична наука є важливим елементом навчального курсу «Соціологія освіти».

Вищезазваний курс є органічним продовженням спеціалізації соціологічної освіти і є логічно-збудованим оглядом основних теоретичних і прикладних підходів до розуміння феномена освіти. Також у курсі «Соціологія освіти» активно використовуються наявні результати соціологічних досліджень, включаючи статистичні дані. Освіта в курсі розглядається як важливий соціальний інститут сучасного суспільства. Вивчення теоретичних концепцій, накопичених емпіричних даних і основних методологічних підходів, розроблених в рамках соціології освіти, – найважливіший компонент професійної соціологічної освіти, що дозволяє студентам зіштовхнутися із теоретичним, і з практикою соціальним знанням у даній області. Отримані знання можуть бути

використані не тільки в дослідницькій роботі, але і в практичній діяльності в таких сферах, як соціальна політика і соціальна робота, менеджмент в освіті, державне і муніципальне управління, є основою ефективного і ефективного входження в ролі того, хто навчається (суб’єкта освіти в т.ч.).

Форми і методи реалізації практичного компоненту дисципліни допомагають студентам на основі особистого досвіду і отриманої інформації розвивати здібність до наукового аналізу проблем сучасної, перш за все, української освіти, співставляти логіку її розвитку з глобальними тенденціями змін у сфері освіти, здійснювати рефлексіюласного шляху в освіті, проектувати взаємодії з різними суб’єктами діяльності соціальної сфери з позицій основних учасників освітнього процесу, з позиції соціолога-консультанта. Використовуються форми дебатів, мікрогрупової роботи по постановці і проектуванню вирішення конкретних дослідницьких завдань, конференцій, публічного захисту рефератів і презентації аналітичних мікродосліджень, інші інтерактивні форми роботи.

Робоча навчальна програма з дисципліни «Соціологія освіти» (далі – Програма) є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка, який розроблено кафедрою філософії Інституту суспільства на основі ОПП відповідно до затвердженого навчального плану.

Програму розроблено з урахуванням рекомендацій МОН України «Про Перелік напрямів (спеціальностей) та їх поєднання з додатковими спеціальностями і спеціалізаціями для підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра» (лист № 1/9-736 від 06.12.2007 р.).

Програму складено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання в КУ імені Бориса Грінченка відповідно до вимог ОКХ, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни.

Програма визначає перелік, обсяг, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень магістрантів, необхідне навчально-методичне забезпечення.

Навчальна дисципліна «Соціологія освіти» є складовою частиною дисциплін циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки нормативної частини блоку навчальної програми.

Згідно з навчальним планом спеціальності 8.18010020 «Управління навчальним закладом» загальний обсяг дисципліни складає три залікових кредити (72 години), що об'єднує всі види навчальної діяльності магістрата: аудиторні заняття (24 години), самостійна робота (40 годин), індивідуальна робота (4 години), консультації (4 години), контролю заходи (модульний контроль, підсумковий модульний контроль). Вивчення навчальної дисципліни завершується підсумковим модульним контролем у формі захисту залику.

Робочу навчальну програму укладено згідно з вимогами кредитно-модульної системи організації навчання. Програма містить 2 змістові модулі. Кожний змістовий модуль містить за кожною темою, яка входить до даного модуля, опис повного циклу підготовки з теми за змістом, організаційними формами навчання, видами контролю, а також тими компетенціями й професійними функціями, які розвиваються у процесі вивченняожної теми і сформованість яких визначає результат навчання. Структура описуожної теми включає: назустріч теми; основні поняття теми; зміст лекцій; зміст семінарських занять з теми; зміст самостійної роботи з теми; зміст індивідуальної роботи з теми; питання або завдання для модульного контролю; список літератури до теми (основний і додатковий).

Предмет. У сучасному світі проблеми освіти та виховання набувають дедалі більшої цінності. Суспільство, яке проголошує шлях до гуманізації, своєю головною цінністю визнає людину. Саме людина з її потребами та інтересами стає кінцевою метою як розвитку виробництва, так і вдосконалення соціальних інститутів. А освіта – це саме те, що допомагає людині стати гідним членом демократичного суспільства. Освіта потрібна не тільки для часткового покращення у житті суспільства, а й для докорінних змін психологічних і моральних якостей людей, їхньої культури, тому що без цього неможливий суспільний прогрес. До того ж нині, коли Україна стала на шлях ринкових перетворень, особливо актуальнується проблема висококваліфікованих і високоосвічених фахівців. Цей процес не залишив останню жодну зі сфер громадського життя. Освіта і виховання у цьому плані не є винятком: за останні роки зазнали зміни освіта і виховання як соціальні інститути, і система освіти зокрема. Курс «Соціологія освіти» призначений допомогти сформувати у магістрантів уявлення про сферу освіти, їх місце у житті суспільства, завдання освіти та розвитку за сучасних умов.

Метою курсу «Соціологія освіти» є розкриття головних проблем освіти як соціального інституту, а саме: вивчення теоретико-методологічних основ освіти в сучасній соціології, аналіз процесу інституціоналізації соціології освіти, аналіз основних функцій освіти, зокрема, вищої. Не менш важливим є вивчення процесу реформування освітніх систем в сучасному суспільстві, аналіз впровадження Болонського процесу в освіті, а також аналіз процесу управління освітою.

Завдання вивчення дисципліни:

- оволодіння магістрантами систематизованими, цілісними знаннями про освітню сферу суспільства крізь призму аналізу структурних компонентів соціальної системи;
- засвоєння магістрантами теоретично-концептуальних підходів до трактування поняття «соціологія освіти»;
- дослідження форм і закономірностей її функціонування;
- з'ясування структури соціальної системи освітньої структури, основних її інститутів та функцій;
- виділення основних компонентів соціології освіти, зокрема, дослідження сутності суспільства як елементу і форми базової складової соціально-гуманітарної системи;
- формування у магістрантів вмінь та навичок цілісно аналізувати суспільні явища та процеси в Україні.

Місце курсу в професійній підготовці фахівця. Контроль освоєння і вбудовування інформації у власну систему уявлень магістрантів здійснюється шляхом включення елементів діалогу в лекційні заняття, аналізу результатів продуктивної діяльності на семінарських заняттях, вибору форм самостійної роботи, способів і якості результатів самостійної роботи, виконання контрольних завдань по формулюванню питань і оцінюванню зросту власних знань студентів. У курсі використовуються раніше отримані магістрантами знання з теорії і історії соціології, соціології культури, соціології молоді, а також знання основ педагогіки і методики викладання суспільствознавчих дисциплін.

Курс дозволяє магістрантам скласти уявлення про сучасні напрями і течії в соціології освіти, систематизувати і застосовувати знання про сферу утворення, отримані на попередньому ступені професійної освіти.

Магістрант у результаті вивчення навчальної дисципліни «Соціологія освіти» повинен оволодіти **навчальними результатами / досягненнями:**

знати основні категорії та поняття, пов'язані з різноманітними аспектами вивчення освітньої тематики, головні методи соціологічного вивчення освітніх проблем, головні принципи функціонування сучасної освітньої системи.

Магістрант мусить вміти:

- а) вільно володіти категоріальним апаратом даної галузевої соціологічної науки, головними джерелами та додатковими матеріалами з дослідження проблем освіти;
- б) аналізувати проблеми освіти в контексті саме соціологічного підходу; володіти навичками з принципів застосування набутих теоретичних знань для використання їх в соціологічних дослідженнях з освітньої проблематики.

Зміст самостійної роботи з курсу «Соціологія освіти» спрямований на поглиблення теоретичних знань та формування наукового світогляду, розвиток методологічної культури відповідно до змісту навчальної дисципліни, самостійного мислення, професійно-значущих і творчих якостей, здатності до інноваційної діяльності, вмінь щодо здобуття, обробки та аналізу наукової інформації та методичних джерел, навчання упродовж життя. Все це має сприяти професійному становленню й професійному розвитку та саморозвитку майбутніх фахівців соціальної сфери, підготовці їх до інноваційної професійної діяльності.

Від магістрантів (спеціалістів) вимагається:

1. Виклад тематичного матеріалу у вигляді творчих робіт (есе).
2. Оволодіння навичками проведення конкретного соціологічного дослідження на освітньо-соціальні проблеми з визначенням особистого ставлення до змісту роботи (за бажанням).
3. Доповнення списку рекомендованих джерел до кожної теми науковими працями, які студент підібрав самостійно і які відображають напрями його магістерської праці або наукових уподобань.
4. Порівняння викладу (або змісту) матеріалу з певного питання в різних джерелах.
5. Формувати й висловлювати своє міркування щодо питань проблемного характеру відповідно до кожної теми, що сприяє усвідомленню актуальних проблем вищої освіти й пошуку засобів їх вирішення, загостренюючи увагу на суперечностях, які виникають відповідно до конкретних умов педагогічного процесу та життєвих ситуацій.

6. Виконання завдань на розвиток рефлексивних умінь, аналіз і самооцінку власної професійно-педагогічної діяльності, професійно-значущих рис своєї особистості.

Наприкінці вивчення курсу важливо проаналізувати оцінку магістрантами якості його засвоєння в цілому та за окремими темами. Доцільно проаналізувати зміни у науковому світогляді кожного студента та рівні сформованості його методологічної культури.

СТРУКТУРА ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

І. ОПИС ПРЕДМЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс	Напрям, спеціальність, освітньо- кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни
<p>Кількість кредитів, відповідно до ECTS: 2 кредити</p> <p>Кількість змістовних модулів: 2 модулі</p> <p>Загальний обсяг дисципліни: 72 годин</p> <p>Кількість тижневих годин: 2 години</p>	<p>Спеціальність 8 18010020 «Управління навчальним закладом»</p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень «магістр»</p>	<p>Нормативна Рік підготовки: 1/2 Семестр: 1/2</p> <p>Аудиторні заняття: 24 год 3 них:</p> <p>Лекції: 12 год</p> <p>Семінарські заняття: 12 год</p> <p>Індивідуальна робота: 4 год</p> <p>Самостійна робота: 40 год</p> <p>Консультації: 4 год</p> <p>Модульний контроль: 4 год</p> <p>Підсумковий модульний контроль: 2 год¹⁵</p>

¹⁵ Форма підсумкового модульного контролю обирається викладачем в залежності від обсягу матеріалу та виду аудиторії

ІІ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№	Назва теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Семінарських	Індивідуальна робота	Самостійна робота	
Зміст, структура й методологія освітньої проблематики в соціології								
Змістовий модуль 1.								
1.	Соціологія освіти як галузь соціологічного знання. Історія розвитку соціологія освіти. Освіта в аксиологічному вимірі	12	4	2	2	6	2	
2.	Освіта як соціальний інститут	10	4	2	2	6	2	
3.	Соціальна структура системи освіти	8	2	2		4		
Разом:		30	10	6	4	2	16	
Змістовий модуль 2.								
Освіта в конвергентному суспільстві								
4	Стан сучасної освіти в країнах Заходу та в Україні	12	2		2	6		
4.1.	Навчальний процес та його структура	4	2		2	4		
4.2.	Особливості реформування системи освіти: проблеми та перспективи	6	2		2	4	2	
5	Самоосвіта як соціальна проблема	8	4	2	2	4		
6	Система управління освітою. Правові аспекти соціології освіти	12	4	2	2	6		
Разом:		42	14	6	8	2	24	
Нельзя за навчальним планом:								
		72	24	12	12	4	40	

ІІІ. ПРОГРАМА

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗМІСТ, СТРУКТУРА Й МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТНЬОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ В СОЦІОЛОГІЇ

Основні поняття до модуля:

Об'єкт науки; предмет науки; функції науки; структура науки; система; соціальна система; категорії соціології освіти; соціологічне знання; соціальне; соціальні відносини; структуралізм; функціоналізм; компетенція; адаптація; комунікативна соціалізація; інститут освіти; компетенції; інституціоналізація; рівні освіти; принципи освіти; види освіти; професійна освіта; соціалізація; інновація; селекція; інтеграція; інформативність; соціальний статус; принципи освіти; інтенсифікація; екстенсивність і продуктивність навчального процесу; інноваційність; безперервність; види освітніх систем; навчальний заклад; прогнозування освітнього процесу; кваліфікаційний рівень; якісно-кадровий склад.

ТЕМА 1. СОЦІОЛОГІЯ ОСВІТИ ЯК ГАЛУЗЬ СОЦІОЛОГІЧНОГО ЗНАННЯ. ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ СОЦІОЛОГІЇ ОСВІТИ

ЛЕКЦІЯ 1.

Сутність поняття «освіта». Об'єкт і предмет дослідження соціології освіти. Функції соціології освіти. Внутрішньо та зовнішньоінституційний рівні вивчення освіти. Структура соціології освіти. Базові поняття і категорії соціології освіти. Основні методи вивчення проблем освіти. Місце соціології освіти в системі суспільних наук: зв'язок з філософією, психологією, педагогікою, соціологією освіти та іншими галузевими соціологічними дисциплінами. Основні напрявлення соціологічного вивчення освіти. Особливості діяльністного, культурологічного, структурно-функціонального, системного, інституційного підходів до розуміння освіти. Характеристика нових методологічних підходів: компетентнісний, соціокомунікативний, соціокультурний, соціально-реконструкціоністський підходи.

Формування західних поглядів на освіту. Етапи формування соціології освіти: соціальні погляди Л. Уорда і Дж. Дьюї; К. Мангейм, Е. Дюркгейм і М. Вебер як засновників методології сучасної соціології освіти; Т. Парсонс і Н. Смелзер про функції інституту освіти. Проблема формування вітчизняної соціології освіти. Роль А. Філіпова, В. Шубкіна М. Тітми та В. Нечасва у формуванні та впровадженні дисципліни «Соціологія освіти» у вітчизняних вищих навчальних закладах. В. Астахова, М. Лукашевич, Ю. Чернецький, Л. Герасіна та їх роль у формуванні сучасної соціології освіти в Україні.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 1.1.

Освіта в аксіологічному вимірі

План

1. Цінність освіти та її прояви: економічна, соціальна, морально-психологічна.
2. Економічна цінність освіти: теорія «людського капіталу». Рівні людського капіталу (особистісний, мікроекономічний, макроекономічний). Інвестиції в людський капітал.
3. Освіта як умова професійної самореалізації.
4. Підприємницька справа як можливість професійної самореалізації.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 1.1.

Основна література:

Гавриленко І. М. Соціологія освіти : Курс лекцій / І. М. Гавриленко, О. Й. Скідин. – Запоріжжя, 2007. – 396 с.

Гавриленко І. М. Загальносоціологічна теорія : Науково-методичні та інформаційні матеріали / І. М. Гавриленко, В. В. Чепак. – К., 1998. – 160 с.

Грішнова О. А. Людський капітал : формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К. : Знання, 2001.

Данилишин Б. М. Культурно-освітня сфера як соціальна база підтримки ринкової трансформації в Україні (питання теорії і практики) / Б. М. Данилишин, В. І. Куценко. – К., 1999.

Клімова Г. П. Освіта і цивілізація / Г. П. Клімова. – Харків, 1996. – 159 с.

Сірий Є. В. Соціологія : загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Є. В. Сірий // Навч. посібник. – Вид. 2. – К., 2007. – 480 с.

Додаткова література:

- Аза Л. А. Вопросы как философско-социологическая проблема / Л. А. Аза К., 1993. – 203 с.
- Байденко В. И. Компетенции в профессиональном образовании / В. И. Байденко // Высшее образование в России. – 2004. – № 11. – С. 3–13.
- Зязюн Л. Гуманістична парадигма освіти і виховання / Л. Зязюн // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С. 111–116.
- Лапин Н. И. Социокультурный подход и социально-функциональные структуры / Н. И. Лапин // Социологические исследования. – 2000. – № 7. – С. 3–12.
- Мудрак В. И. Социокультурный аспект розвитку вищої освіти в постіндустріальному суспільстві / В. И. Мудрак // Культура і сучасність. – 2005 № 1. – С. 119–127.
- Сошинев А. И. Образование как объект социального анализа / А. И. Сошинев. В. Н. Куйкин // Вестник Санкт-Петербургского университета. Сер. 6; Вып. 1, 1993. – С. 34–42.
- Швец Д. Е. Современное общество и образование : проблемы социологического измерения / Д. Е. Швец // Грант. – 2003. – Вып. № 1 (27). – С. 82–87.
- Шевченко Н. И. Методологические проблемы социологии образования: Отношения и состояния в образовательных структурах и процессах / Н. И. Шевченко. Саратов : Саратовский государственный технический университет, 1997.
- Шереги Ф. Э. Социология образования : прикладной аспект / Ф. Э. Шереги, В. Г. Харчева, В. В. Сериков. – М. : Юристъ, 1997.
- Шуклина Е. А. Социология самообразования : предпосылки, методология, методика / Е. А. Шуклина. – Екатеринбург, 1999.
- Ярошенко А. О. Цінічний дискурс освіти / А. О. Ярошенко. – К., 2004.

САМОСТІЙНА РОБОТА 1.1.

- A. Розкрити зміст основних понять теми.**
- B. Перевести основну інформацію теми в мову есе.**
- В. На основі опрацювання літератури виконати такі практичні завдання:**
1. Як співвідносяться поняття «освіта» і «культура»?
 2. У чому полягає зміст основних функцій освіти?
 3. Вкажіть, з якими концепціями пов’язане виникнення соціології освіти на початку ХХ ст.
 4. Які об’єктивні чинники сприяли виокремленню соціології освіти в самостійну наукову дисципліну?
 5. Визначте науковий і суспільний статус соціології освіти історичну необхідність її виникнення.
 6. Проаналізуйте особливості трактування категорій змінної філософією, педагогікою, психологією, соціологією тощо.

ТЕМА 2.**ОСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ****ЛЕКЦІЯ 2.**

Визначення поняття «освіта». Історичні етапи розвитку освіти. Механізм акумуляції і трансляції соціального призначення освіти. Освіта як набуття та передавання знань, вмінь і навичок, а також формування світогляду, ерудованості, загального культурного рівня, вміння генерувати нові ідеї та реагувати на вимоги сучасного ринку праці. Вплив суспільних потреб на розвиток освіти. Соціальна мобільність і освіта. Види послуг у царині освіти. Суть соціальних відносин у сфері освіти.

Основні ознаки освіти в постіндустріальному суспільстві. Освіта як процес: організаційні форми освіти, її засоби та джерела освітньої інформації. Освіта як результат. Структурний ланцюжок результативності освіти: грамотність – освіченість – професійна компетентність – культура – менталітет.

Суперечності і проблеми розвитку освіти на сучасному етапі. Взаємодія інституту освіти з іншими соціальними інститутами: політикою, економікою, вихованням. Проблема подолання відчуження школи від життя як актуальна потреба в освіті, як попит на формальну освіту. Аналіз феномена пріоритетних зон освіти на Заході. Трансформація інституту освіти на сучасному етапі. Умови зміни соціального статусу інституту освіти. Інституціональний зміст освіти.

Основні ознаки інституціалізації освіти. Особливості та характеристики освіти як соціального інституту. Структура освітньої системи: дошкільна освіта, шкільна освіта, професійна освіта, форми непрофесійної освіти. Функції освіти: соціалізації, виховна, інноваційна, латентні функції, функція селекції, професіоналізації, соціальної інтеграції тощо.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 2.1.**Освіта як соціальний інститут****План**

1. Особливості та характеристики освіти як соціального інституту.
2. Структура освітньої системи.
3. Функції освіти.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 2.1.

Основна література:

- Курс лекций по социологии образования : Учеб. пособие / Под общ. ред. В. И. Астаховой. – Харьков. : НУА, 2003. – 612 с.**
- Лукашевич М. И. Специальные и галузевые социологические теории / М. И. Лукашевич, М. В. Тулеников. – К., 1999. – 243 с.**
- Осипов А. М. Социология образования : очерки теории / А. М. Осипов. – Ростов н/Д : Феникс, 2006.**
- Якуба О. О. Освіта як соціальний інститут / О. О. Якуба // Соціологія : Навч. посібник для студентів. – Харків, 1996. – С. 142–157.**

Додаткова література:

- Бим-Бад Б. М. Образование в контексте социализации / Б. М. Бим-Бад, А. В. Петровский // Педагогика. – 1996. – №1. – С. 3–8.**
- Дьюи, Дж. Демократия и образование. / Дж. Дьюи / Пер с англ. – М. : Педагогика-Пресс, 2000.**
- Мартиненко С. М., Хоружа Л. Л. Загальнна педагогіка / С. М. Маргиненеко, Л. Л. Хоружа. – К., 2002. – 198 с.**
- Огнєв'юк В. О. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнєв'юк. – К. : Знання України, 2003.**
- Петров А. Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории / А. Петров // Альма матер. – 2005. – № 2. – С. 54–58.**
- Поволяева М. И. Становление институтов сферы образования / М. И. Поволяева, С. Е. Пахомова // Педагогика. – 1996. – № 2. – С. 3–7.**
- Романенко М. І. Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу : Наукова монографія / М. І. Романенко. – Донецьк : Промінь, 1998.**
- Социальная потребность в образовании // Большой толковый социологический словарь (Collins). – Т.2 (П-Я) / Пер. с англ. – М., 1999. – С. 236.**
- Якуба О. О. Освіта як соціальний інститут / О. О. Якуба // Соціологія : Навч. посібник для студентів. – Харків, 1996. – С. 142–157.**

САМОСТІЙНА РОБОТА 2.1.

- A. Розкрити зміст основних понять теми.**
- B. Перевести основну інформацію теми в мову есе.**
- B. На основі опрацювання літератури виконати такі практичні завдання:**
1. Що означає вираз «освіта як соціокультурний інститут»?
 2. Які основні вимоги до освіти в умовах ринкової економіки?

3. Яка роль освіти в суспільстві з точки зору теорії функціоналізму, теорії конфлікту?
4. Яке місце займає освіта в системі людських цінностей?
5. Охарактеризуйте суть та особливості соціальних змін у суспільстві.
6. Охарактеризуйте історичну еволюцію і сучасний стан вітчизняної соціології освіти.
7. Проаналізуйте суть освітньої політики.

ТЕМА 3.

СОЦІАЛЬНА СТРУКТУРА СИСТЕМИ ОСВІТИ

ЛЕКЦІЯ 3.

Загальні принципи організації системи освіти: безперервність і наступність освіти, єдність навчальної та виховної роботи, інтенсифікація нагромаджених знань, випереджуючий розвиток освіти, інноваційність. Характеристика основних освітніх підсистем сучасної України: освіта дошкільна, шкільна, професійно-технічна, середньоспеціальна, вища та післядипломна. Визначення основних цілей сучасної освіти. Аналіз форм реалізації цілей освіти: екстенсивної, продуктивної та інтенсивної. Характеристика етапів реалізації суспільної потреби в освіті.

Навчальний заклад як первісний елемент організації освіти. Основні характеристики студентства як соціальної групи. Соціальні функції студентства: придбання та нагромадження знань, формування вмінь і навичок; суспільна діяльність (робота у громадських, політичних та інших організаціях); праця професійного та непрофесійного змісту для отримання коштів. Соціально-педагогічна адаптація як засвоєння норм студентського життя та включення в систему міжособистісних відносин групи. Мотивація вступу до вищого навчального закладу.

Необхідні індикатори при діагностуванні та прогнозуванні освіти: показник грамотності, показник освіченості, визначення термінів окремих видів навчання, визначення типів загальноосвітніх і професійних навчальних закладів, форм підготовки і підвищення кваліфікації, географічне місцезнаходження закладів освіти на загальнодержавному і регіональному рівнях, кількість учнів (студентів), педагогічних кадрів, обсяг і структура витрат на систему освіти, джерела їхнього надходження та ін. Механізм впливу на побудову програм і технологій навчального процесу.

Кадровий потенціал системи освіти. Праця викладача як свідома, доцільна діяльність навчання, виховання і розвитку студентів. Обов'язки викладача вищого навчального закладу. Педагогічна культура та її складові: науковий світогляд, наукова ерудиція, духовне багатство, педагогічна майстерність, педагогічна техніка. Професійно-педагогічне спілкування та його рівні: примітивний, маніпулятивний, стандартизований, діловий, особистісний.

САМОСТІЙНА РОБОТА 3.1.

- A. Розкрити зміст основних понять теми.**
- B. Перевести основну інформацію теми в мову есе.**
- C. На основі опрацювання літератури виконати такі практичні завдання:**

1. Як співвідносяться поняття «освіта» і «навчання»?
2. Як Ви розумієте знання як ціль та результат навчально-виховного процесу?
3. Охарактеризуйте сучасні інноваційні процеси у сфері освіти.
4. Від яких чинників залежить ефективність освіти?
5. Як впливає психологічний клімат на оптимізацію професійної діяльності освітніх колективів?
6. Порівняйте різноманітні підходи до визначення чинників адаптації.

ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ 1

1. Західноєвропейські моделі освіти: історіографія питання.
2. Розвиток освіти в Україні у ХХ ст.
3. Історичні форми становлення соціального інституту освіти.
4. Взаємозв'язок інституту освіти з іншими суспільними інститутами – політикою, економікою, правом.
5. Порівняльний аналіз перспективних, найближчих і проміжних освітніх цілей суспільства.
6. Цінності та ідеали.
7. Типологія соціальності.
8. Механізм засвоєння культурних цінностей. Роль традицій, суспільного життя.

9. Побудова концептуальної моделі освіти. Основні фази моделювання системи освіти.
10. Необхідні індикатори при діагностуванні та прогнозуванні освіти.
11. Діяльністний підхід до навчання: аналіз теорій.
12. Дошкільне виховання: роль ігрової діяльності у вихованні дітей.
- Завдання загальноосвітньої школи.
13. Культурна цінність як об'єкт засвоєння.
14. Механізм засвоєння культурних цінностей.
15. Загальнолюдські цінності в навчально-виховному процесі.
- Світоглядна освіта молоді.
16. Формування культури мислення у процесі освіти.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 1

- Аллак Ж.** Вклад в будущее: приоритет образования / Ж. Аллак / Пер. с англ. – М., 1993. – 239 с.
- Волович В. І** Соціологічна освіта в Україні та проблеми підготовки фахівців з соціологічних дисциплін / В. І. Волович // Вісник Київського університету. Сер. «Соціологія. Психологія. Педагогіка» – Вип. 3. – С. 189–200.
- Дюркгейм Э.** Педагогика и социология / Э. Дюркгейм. – М., 1996. – 77 с.
- Дьюї Джон.** Моральні принципи в освіті. – Львів : Освіта; Літопис, 2001.
- Келасьев В. Н.** Диагностика профессиональных педагогов и социальных работников / В. Н. Келасьев, И. В. Яковлева. – М., 1994. – 254 с.
- Подольська Є. А.** Освіта як чинник розвитку особистості в соціокультурному контексті : Монографія / С. А. Подольська, В. М. Назаркіна, А. О. Яковлев. – Х. : Вид-во НФАУ : Золоті сторінки, 2002. – 236 с.
- Саймон Дж.** Общество и образование. – М. / Пер. с англ. – М., 1989. – 200 с.
- Соціологія освіти / Соціологія : курс лекцій. Навчально-методичний посібник.** / Шудло С. А., Романів Т. М., Мірчук І. Л. – Вид.2-е доп. і перер. Дрогобич, 2007. – 1' 187-205.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСВІТА В КОНВЕРГЕНТНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Основні поняття до модуля:

Гуманізація; гуманітаризація; демократизація; інтеграція; державна нейтралітет політика; реформування освіти; триступенева модель вищої навчання; болонський процес; бакалавр; магістр; кредит; самоосвіта;

особистість; саморозвиток; самореалізація; система управління; заклад освіти; Міністерство освіти; науки; молоді та спорту України; освітній маркетинг; освітній менеджмент; методи та стилі керівництва; планування; централізація та децентралізація в управлінні.

ТЕМА 4.

СТАН СУЧАСНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЗАХОДУ ТА В УКРАЇНІ

ЛЕКЦІЯ 4.

Вища освіта у країнах Заходу: основні характеристики системи вищої освіти та моделей навчання. Права і обов'язки студентів і викладачів. Основні завдання освіти: гуманізація та гуманітаризація, демократизація та інтеграція в європейській та світовій освітіянській царині. Основні тенденції та напрямки реформування освіти (досвід передових країн).

Освіта як елемент соціальної інфраструктури розвинених країн. Проблеми економічної ефективності освіти. Зростання соціального попиту на освіту. Вплив демографічних чинників на кількісну еволюцію освіти.

Світова криза освіти, її суть та прояви в окремих регіонах. Проблеми міжнародної освітньої інтеграції та роль ЮНЕСКО в цьому процесі. Діяльність Ради Європи і Європейського Союзу в сфері освіти. Формування «європейської свідомості молоді». Соціологічний аналіз актуальних проблем освіти України. Державна освітня політика України на сучасному етапі. Соціологічна освіта в Україні.

Фактори кризи вітчизняної освіти. Загальні тенденції, що характеризують вихід освіти із кризи. Характерні риси соціології освіти в сучасній Україні. Поняття й структура освітніх реформ. Реформи як різновид соціальної технології. Основні різновиди реформ освіти. Реформування освіти як безперервний процес. Загальні принципи освіти. Реформи шкільних систем. Концепції «елітарної середньої школи» (П. Масгрейв, Ж. Каптель, Ж. Фурастье). Розвиток вищої освіти: соціальні аспекти. Триступенева модель вищої освіти.

Національна вища освіта і Болонський процес. Європейська кредитно-трансферна система. Визначення поняття «кредиту» в освітіянському національному та європейському вимірах. Основні цілі Болонського процесу: введення двоциклового навчання (бакалавр. магістр); впровадження кредитної системи організації навчального

процесу; формування системи контролю якості освіти та знань студентів (модульні запіки); збільшення мобільності студентів і викладачів; забезпечення працевлаштування випускників на європейському рівні; досягнення привабливості європейської системи освіти тощо. Основні етапи реформування освіти щодо Програми Болонського процесу. Концептуальні засади Болонського процесу. Загальноєвропейська система трудомісткості роботи з опанування навчального плану (ECTS).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 3.2.

Стан сучасної освіти в країнах Заходу та в Україні

План

1. Соціокультурні функції метода в навчальному процесі.
2. Технологія навчального процесу.
3. Формування професійної культури сучасного фахівця у вищих навчальних закладах.
4. Колектив в сфері освіти: учебовий та навчально-педагогічний.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 3.2.

Основна література:

Болонський процес : етапи і напрями реформування системи вищої освіти. Методичні рекомендації / Укл. С. А. Рижкова. - К., 2006. - 43 с.

Ван дер Венде М. К. Болонская декларация : расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе // Высшее образование в Европе. - 2000. - № 3. - С. 29-40

Джуринский А. Н. Развитие образования в современном мире : Учеб. пособие. М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 1999. - 200 с

Долженко О. В. Сорбонская и Болонская декларации: Информация к размышлению // Вестник высшей школы. - 2000. - № 6.. - С. 61-70.

Лукашевич М. Н. Соціологія. Базовий курс: Підручник / М. Н. Лукашевич, М. В. Тулєнков. - К., 2005. - 312 с.

Додаткова література:

Абасов А. Кризис образования: поиск новой парадигмы / А. Абасов //Альма мінер. - 2004. - № 11. - С. 3-6.

Гречаний В. Динаміка зміни ціннісних орієнтацій сучасного українського студентства // Соціальні технології : актуальні проблеми теорії і практики. – Вип. 1. – Київ ; Запоріжжя. 1998. - С. 38-46.

Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») // Освіта. – 1993. – № 44–46. – С. 8–24

Зарецкая С. Л. Образование в контексте глобализации (вместо предисловия) / С. Л. Заречская / Глобализация и образование. Сб. обзоров. – М. : ИИОН РАН, 2001. – С. 5–21.

Можаєва Л. Г. Розвиток системи освічення в західних країнах у умовах глобалізації / Л. Г. Можаєва // Глобалізація і освічення : Сб. обзорів. – М. : ІІІОН РАН, 2001. С. 75–115.

Общеверопейский процесс и гуманитарная Европа. Роль университетов. – М., 1995. – 124 с.

Слободчиков В. Новое образование – путь к новому обществу // Народное образование. – 1998. – № 5. – С. 3–6.

Тагапсоев Х. Г. О новой парадигме образования / Х. Г. Тагапсоев // Педагогика. – 2004 – № 4. – С. 103–110.

Филиппов Ф. Р. Школа и социальное развитие общества / Ф. Р. Филиппов. – М., 1990. – 287 с.

САМОСТИЙНА РОБОТА 4.2.

A. Розкрити зміст основних понять теми.

B. Перевести основну інформацію теми в мову есе.

C. На основі опрацювання літератури виконати такі практичні завдання:

1. Яку роль відіграє освітня діяльність у соціалізації особи?
2. Яку роль відіграє система безперервної освіти у функціонуванні освітньої системи загалом?
3. Вкажіть основні проблеми навчання дітей з особливими потребами.
4. Назвіть основну мету та завдання громадянської освіти.
5. Проаналізуйте основні причини виникнення конфліктів в освітніх організаціях.
6. Що передбачає гуманізація та гуманітаризація освіти?
7. Проаналізуйте позитивні та негативні аспекти глобалізаційних процесів.
8. Що включає в себе концепція розвитку освіти в ХХІ ст.?
9. Дайте визначення основних структурних елементів конфлікту «суб'єкти конфлікту», «предмет конфлікту», «конфліктні ситуації», «мотиви конфлікту», «позиції конфліктуючих сторін».
10. До якої групи чинників адаптації належить освіта, знання людини.
11. Поміркуйте, яку роль відіграє освіта в процесі адаптації людини до змінних соціальних умов.

12. Охарактеризуйте зміст філософського, соціологічного та психологічного підходів до аналізу категорії «успіху».

13. Окресліть місце та важливість освіти в системі соціальних чинників досягнення успіху.

14. Охарактеризуйте суть та особливості кар'єри.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 4.2.

Особливості реформування системи освіти: проблеми та перспективи

План

1. Особливості процесу реформування освітньої системи: загальна характеристика.

2. Освітня парадигма. Основні принципи сучасної освітньої парадигми.

3. Болонський процес в освіті.

4. Кредитно-модульна система: особливості та проблеми впровадження у вищі навчальні заклади.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 4.2.

Основна література:

Астахова В. И. Высшая школа Украины / В. И. Астахова – Харьков, 1991. – 208 с.
Астахова В. И. Становление новой образовательной парадигмы на рубеже веков / В. И. Астахова // Вчениe записки Харьковского гуманитарного университета – Х : Вид-во ХГУ «НУА». – 2004. – Т. 10. – С. 9–24.

Бестужев-Лада И. В. В школе ХХI века. Размышления социолога / И. В. Бестужев-Лада. – М., 1988. – 176 с.

Вишневський О. На шляху реформ : Актуальні питання сучасної української освіти та змісту виховання / О. Вишневский. – Дрогобич : Коло, 2005. – 176 с.

Вища освіта в Україні / За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєнка. – К., 2005. – 390 с.

Додаткова література:

Абрамов Р. Н. Место университетского образования в формировании профессии / Р. Н. Абрамов Российские менеджеры : социологический анализ становления профессии. – М : УРСС – КомКнига, 2005. – С. 117–139.

Бойко Л. И. Трансформация функций высшего образования и социальные позиции студенчества / Л. И. Бойко // Социологические исследования. – 2002. – № 7. – С. 78–83.

- Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон. – М., 1999. – 254 с.
- Вульфсон Б. Л. Управление образованием на Западе : тенденции, централизация и децентрализация / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1997. – № 2. – С. 51–55.
- Джонстоун Д. Б. Система высшего образования в США : структура, руководство, финансирование / Д. Б. Джонстоун // Университетское управление : практика и анализ. – 2003. – № 5–6.
- Зубенко В. А. Современная реформа высшей школы в ФРГ/ В. А. Зубенко // Экономические проблемы высшего образования в странах Западной Европы (90-е годы) : Сборник обзоров. – М. : ИИИОН РАН, 1999. – С. 88–97.
- Волович В. І. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні / В. І. Волович // Соціологія : теорія, методи маркетингу. – 2004. – № 4. – С. 189–200.
- Кларин М. В. Инновации в обучении (Анализ зарубежного опыта). – М., 1997. – 265 с.
- Нечаев В. Я. Социология образования. – М., 1992. – 200 с.
- Пуляев В. Т. Новая парадигма развития образования и основные контуры ее реализации в России // Соц.-полит. журнал. – 1998. – № 5. – С. 24–35.
- Реформы образования в современном мире : глобальные и региональные тенденции. – М., 1995. – 268 с.
- Реформування вищої освіти у процесі демократизації українського суспільства / За ред. Б. А. Головка. – К.: ВІЦУ Київський університет, 2004. – 220 с.
- Рюльнер Т. Поликультурное обращение : реформа учебных программ / Т. Рюльнер // Перспективы. – 1994. – № 1. – С. 20–27.
- Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М : Издательская корпорация «Логос», 1999. – 272 с.
- Степко М. Ф. Болонський процес і навчання впродовж життя / М. Ф. Степко. – Х. : НТУ "ХПІ", 2004.17.

ТЕМА 5. САМООСВІТА ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

ЛЕКЦІЯ 5.

Роль самоосвіти в житті суспільства та особистості. Об'єкт і суб'єкт самоосвіти. Самоосвіта як самостійна діяльність з надбання, нагромадження, систематизації і оновлення знань. Мета самоосвіти – саморозвиток і самореалізація особистісного потенціалу. Класифікація видів самоосвіти: за часовою локалізацією (у робочий або вільний час); за критерієм спрямованості (професійна та загальнорозвиваюча); за просторовою локалізацією (вдома, на роботі, у громадських закладах); за кількістю відведеного часу; з позицій організації (інституціоналізована

та неінституціоналізована). Функції самоосвіти: загальноосвітньої та професійної підготовки; загальнокультурного розвитку; компенсаційна; оптимальної організації вільного часу; терапевтична.

Теоретико-методологічні основи соціологічного вивчення самоосвіти. Основні методологічні підходи до визначення самоосвіти. Мотивація самоосвітньої діяльності. Питання методики соціологічного дослідження самоосвіти. Самоосвіта в контексті Болонського процесу. Соціологія самоосвіти як окрема галузь соціологічного знання.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 5.2.

Самоосвіта як соціальна проблема

План

1. Теоретико-методологічні основи соціологічного вивчення самоосвіти.
2. Основні методологічні підходи до визначення самоосвіти.
3. Мотивація самоосвітньої діяльності.
4. Самоосвіта в контексті Болонського процесу.
5. Соціологія самоосвіти як окрема галузь соціологічного знання.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 5.2.

Основна література:

Гавриленко И. П. Отчуждение личности при капитализме средствами образования и воспитания / И. П. Гавриленко. – К., 1986. – 149 с.

Гавриленко И. М. Соціологія освіти. Навч. посібник / И. М. Гавриленко. – Львів. 2010. – 382 с.

Джуринский А. Н. Зарубежная школа : современное состояние и тенденции развития / А. Н. Джуринский – М., 1993. – 237 с.

Образование в современном мире : состояние и тенденции развития : Сб. ст. / Под ред. М. И. Кондакова. – М., 1986. – 245 с.

Шаронова С. А. Универсальные константы института образования – механизм воспроизведения общества : монография / С. А. Шаронова. – М. : Изд-во РУДН, 2004. – 357 с.

Додаткова література:

Богомолова Т. Ю. Мобильность населения по материальному положению // Соцiol. исслед / Т. Ю. Богомолова, В. С. Тапилина. – 1998. – № 2. – С. 45–49.

Высшая школа : испытание рынком. – М., 1993. – 139 с.

- Зборовский Г. Самообразование – парадигма XXI века / Г. Зборовский, Е. Шуклина // Высшее образование в России. – 2003. – № 5. – С. 25–32.
- Начало пути. Поколение со средним образованием / Под ред. Титмы М. К. – М., 1989. – 243 с.**
- Сиволапов А. В. К новой модели обучения : социокультурный подход / А. В. Сиволапов // Социол. исслед. – 1994. – № 3. – С. 14–22.
- Тенденции развития и роль сферы образования : экономический и социальный аспект / М., 1994. – 251 с.**
- Шукшина Е.-А. Самообразование как отрасль социологического знания / Е. А. Шукшина // Социологические исследования. – 1999. – № 4. – С. 87–94.

САМОСТІЙНА РОБОТА 5.2.

- A. Розкрити зміст основних понять теми.**
- B. Перевести основну інформацію теми в мову есе.**
- B. На основі опрацювання літератури виконати такі практичні завдання:**
1. У чому полягає суть принципу «випереджаючого розвитку» освіти?
 2. Наведіть визначення терміну «самоосвіта».
 3. Поясніть твердження «освіта через усе життя».
 4. Дайте визначення поняття «конфлікт».
 5. Які вимоги висуваються до працівника сучасним ринком праці?

ТЕМА 6.

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ

ЛЕКЦІЯ 6.

Суб'єкт та об'єкт управління в сфері освіти. Органи управління в навчально-педагогічному колективі. Проблеми управління сучасною системою освіти. Порівняльний аналіз вітчизняного та західного досвіду управління закладами освіти, зокрема вищими навчальними закладами. Освітній маркетинг.

Суть і структура управлінської діяльності. Методи та стилі керівництва в освіті. Управлінське рішення у функціонуванні освітніх закладів. Науковий менеджмент в освіті: витоки, започаткування та розвиток. Еволюція систем управління: централізація і децентралізація. Управління навчальним закладом як соціальною організацією. Планування як функція

управління освітою. Імперативне та індикативне планування. Проблема ефективності управлінської діяльності в освіті. Проблеми управління освітою в сучасній Україні. Роль Міністерства освіти, науки, молоді та спорту України в організації освітіянського процесу. Соціологічні парадигми управління. Блокова організація та рівні управління освітою. Управлінська діяльність кадрів системи освіти. Принципи централізації та децентралізації в управлінні освітою. Органи управління в навчально-педагогічному колективі. Становлення шкільного самоврядування. Демократизація суспільства та зміни в державному управлінні школою.

Управлінські кадри: специфіка підготовки, кваліфікаційні характеристики. Характер вимог, які ставляться до менеджерів сфери освіти з боку суспільства. Метод формування управлінської мережі.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ 6.2.

Правові аспекти соціології освіти

План

1. Система державного управління освітньою діяльністю. Державне регулювання освітньою діяльністю в Україні.
2. Правовий статус державних органів управління освітньою діяльністю.
3. Громадське самоврядування в управлінні освітою.

Список рекомендованої літератури до семінарського заняття 6.2.

Основна література:

- Пригожий А. И. Современная социология организаций / А. И. Пригожий. – М., 1996. – 272 с.
- Скідін О. Л. Управління освітою : теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій / О. Л. Скідін. – Запоріжжя, 2000. – 184 с.
- Филиппов Ф. Р. Социология образования / Ф. Р. Филиппов. – М., 1980. – 329 с.

Додаткова література:

- Алферов Ю. С. Управление образованием в США : роль федеральных органов / Ю. С. Алферов // Педагогика. – 1994. – №1. – С. 106–113.
- Гаевская О. Б. Современная цивилизация и социальное управление / О. Б. Гаевская. – К., 1997. – 271 с.

Осовський В. Соціальна організація і соціальна інституція / В. Осовський // Соціологія. – 1998. – № 3. – С. 41–48.

Сікорська І. М. Соціально-активна роль держави в управлінні освітою : досвід зарубіжних країн / І. М. Сікорська // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління : Збірник наукових праць. ДонДУУ. Т. Х. Вип. 116. «Соціологія державного управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – С. 312.

Швець Д. Е. Соціологія управління образованием : аналіз сопряження предметних областей / Д. Е. Швець // Нова парадигма : Альманах наукових праць. 2002. Вип. 27. – С. 214–224.

Якунин В. А. Обучение как процесс управления / В. А. Якунин. – Л., 1988. – 341 с.

Ятченко А. Д., Герасина Л. М. Реформа освіти і міжнародний досвід та національні сподівання української держави / А. Д. Ятченко, Л. М. Герасина // Рідна школа. – 1993. – № 2. – С. 11–15.

САМОСТІЙНА РОБОТА 6.2.

- A. Розкрити зміст основних понять теми.
- B. Перевести основну інформацію теми в мову есе.
- C. На основі опрацювання літератури виконати такі практичні завдання:
 1. Що таке управління?
 2. Що досягають в результаті планування діяльності освітніх організацій?
 3. Як взаємодіють внутрішня та зовнішня структури управління?
 4. Що таке педагогічний менеджмент?
 5. Як співвідносяться між собою принципи гуманізації та демократизації управління середньою освітою?
 6. Дайте визначення функціонального і дисфункціонального конфлікту.
 7. Які стилі поведінки можуть використовувати учасники конфліктів в освітніх організаціях?
 8. Визначте основні етапи кар'єри та їхні характерні особливості.

ПИТАННЯ ДО МОДУЛЬНОГО КОНТРОЛЮ 2

1. Виховання й освіта дітей із відхиленнями у розвитку.
2. Характер диференціації навчального процесу в сучасній школі.
3. Ринок праці дипломованих працівників.
4. Освітня підготовка фахівців в умовах ринкових відносин.

5. Історична еволюція професії вчителя.

6. Історія класичних університетів в Україні.

7. Школа як навчальний заклад. Мета і завдання школи на сучасному етапі.

8. Проблеми ефективності системи освіти. Комплексне оцінювання стандартів освіти.

9. Явище креденціалізму в країнах світу. Порівняльний аналіз освітніх систем.

10. Основні засади розуміння культури й освіти в теорії конфлікту.

11. Стимулювання навчальної діяльності. Формування системи стимулів навчальної діяльності.

12. Проблема розвитку інтелектуальної верстви в Україні.

13. Діагностика й оцінка якості освітніх систем. Акредитація та кладів освіти. Ліцензування спеціальностей.

14. Стиль наукової інформації. Канали, котрими передається наукова інформація.

15. Суспільний контекст сучасних зарубіжних педагогічних систем.

16. Інтелігенція – одна із базових груп системи освіти. Самосвідомість інтелігенції.

17. Статус освіти в сучасному світі. Основні параметри сучасної освіти.

18. Основні засади розуміння культури й освіти в теорії конфлікту.

19. Діагностика й оцінка якості освіти на регіональному рівні.

20. Питання освітніх стандартів в освітній політиці країн.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ЗМІСТОВОГО МОДУЛЯ 2

Основна література:

Куделя П. О. Вища школа регіону як об'єкт соціального управління : монографія / П. О. Куделя. – Дніпропетровськ : Дніпро книга, 2002. – 272 с.

Лукашевич И. П., Солодков В. Т. Социология образования : Конспект лекций / И. П. Лукашевич, В. Т. Солодков / Под. ред. И. П. Лукашевича. – К. : МАУП, 1997. – 124 с.

Огурцов А. П. Образы образования. Западная философия образования / А. П. Огурцов. – СПб., 2004.

Сидоренко О. Л. Соціологія освіти : наук.-практ. посіб. для працівників системи освіти. – Х. : НАУ, 2000.

ОСВІТОЛОГІЯ: фахова підготовка

- Фініков Т. В. Сучасна вища освіта : світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К. : Глаксон, 2002. – 176 с.**
- Чернєцький Ю. А. Вищє образование в рыночной экономике / Ю. А. Чернєцький – М., 1991. – 251 с.**
- Чибісова Н. Г. Відмінний навчальний заклад як середовище формування цінностей студентської молоді в супокультурних умовах сучасності України Н. Г. Чибісова. – Х. : вид-во ХТУ «НУА», 2004. – 256 с.**

Додаткова література:

- Джурицький А. Н. Право на образование в современном мире / А. Н. Джуринський // Педагогика. – 1998. – №3. – С. 93–96.**
- Дюркгейм Э. О разделении общественного труда. Метод социологии / Э. Дюркгейм. – М., 1994. – 153 с.**
- Ортега-и-Гассер Х. Миссия университета / Х. Ортега-и-Гассер // Отечественные записки. – 2002. – № 2.**
- Сидоренко О. Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі в Україні / О. Сидоренко // Випуск освіти України. – 2001. – № 2. – С. 63–67.**
- Соціологіческий енциклопедичний словник. На русском, английском, немецком, французском и чешском языках. / Ред. Академик РАН Г. В. Осипов. – М. : Изд-во ИОРМА. – 2000. – 488 с.**
- Управление школой : теоретические основы и методы / [под ред. В. С. Лазарева. – М. 1997. – 437 с.**
- Штарке К. Студенты. Становление личности / К. Штарке. – М., 1982. – 268 с.**

IV. Навчально-методична карта дисципліни «Соціологія освіти»

Разом: 72 год., лекції – 12 год., семінарські заняття – 12 год., індивідуальна робота – 4 год., самостійна робота – 40 год., поточний контроль – 4 год.

Семестр						
Тиждень						
Модулі	Змістовий модуль 1			Змістовий модуль 2		
Назва модуля	Зміст, структура й методологія освітньої проблематики в соціології			Освіта в конвергентному суспільстві		
К-ть балів за модуль	0-79 балів			0-103 бали		
Лекції	1	2	3	4	5	6
Дати						
Теми лекцій	Соціологія освіти як галузь соціологічного знання. Історія розвитку соціології освіти.	Освіта як соціальний інститут.	Соціальна структура системи освіти	Стан сучасної освіти у країнах Західу та в Україні	Самоосвіта як соціальна проблема	Система управління освітою.
Відвід. лекц.	16	16	16	16	16	16
Теми семинарських занять	Освіта в аксіологічному вимірі.	Освіта як соціальний інститут	Навчальний процес та його структура.	Особливості реформування системи освіти.	Самоосвіта як соціальна проблема	Самоосвіта як соціальна проблема
Відвід. семін.	16	16	16	16	16	16
Робота на семінарах	10 б.	10 б.	10 б.	10 б.	10 б.	10 б.
Самостійна робота	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.	5 б.
ІНДЗ						
Оцінювання ІНДЗ	30 б.					
Види поточного контролю	Модульна контрольна робота (25 балів)			Модульна контрольна робота (25 балів)		
Підсумковий контроль	ПМК – 40 б.					

**Розрахунок рейтингових балів
за видами поточного (модульного) контролю**

№	Вид діяльності	Максимальна кількість балів	Всього
1	Відвідування лекцій	1	6
2	Відвідування семінарів	1	6
3	Усна відповідь на семінарському занятті	10	60
4	МКР	25	50
5	Самостійна робота	5	30
6	ПНДЗ	30	30
Загальна кількість балів:			182
Коефіцієнт перерахунку $182 : 100 = 1,82$			
7	ПМК		40
Підсумковий рейтинговий бал:			100
Разом:			100

V. КАРТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Розділи (обсяг в годинах)	Вид контролю	Балі	Термін виконання (тижні)
Змістовий модуль I. Зміст, структура й методологія освітньої проблематики в соціології			
«Криза освіти» та основні напрямки вивчення соціології освіти на початку ХХІ ст. Особливості дослідження, виникнення, розвитку функціонування освітніх систем. (6 год.)			
«Криза освіти» та основні напрямки вивчення соціології освіти на початку ХХІ ст. Особливості дослідження, виникнення, розвитку функціонування освітніх систем. (6 год.)	Вхідні тести; політичний практикум; робота в малих групах; реферати; повідомлення, інтерактивні; презентації.	5	I-II
Основні чинники глобальної кризи освіти. Сутність світової кризи освіти на сучасному етапі? Які її особливості в Україні. Криза освіти та шляхи її подолання (6 год.)	Індивідуальний контроль; розробка графіків таблиць, схем, діаграм, складання тез.	5	II-III
Діяльність інноваційних закладів освіти як самостійних об'єктів освітянської сфери (4 год.)	Брифінг; дискусія, розгляд проблемних питань; фронтальні (комбіноване) усне опитування.	5	III-V
Змістовий модуль II Освіта в конвергентному суспільстві			
Емпіричний досвід освітянської сфери інноваційних закладів та соціально-освітній прогноз на майбутнє (14 год.)	Фронтальні (комбіноване) усне опитування.	5	IV-V
Основні завдання Болонського процесу щодо входження України у європейський освітянський простір. Експертне визначення подальшої еволюції освіти в Україні та проблеми реформування освіти в Україні. (4 год.)	Презентація соціологічного проекту, колоквіум; ігрові ситуації; контрольна співбесіда з проблемами модуля.	5	V-VI
Авторські навчальні програми – складова системи освіти. Проблеми безперервної освіти. Роль освітньої системи у процесі державотворення. (6 год.)	Міні-диктант, з визначення термінів; творчі (лослідницькі) завдання; тренінги.	5	VI-VII
Разом: 40 год.		Разом: 35 балів.	

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Змістовий модуль 1.

1. Визначення основних цілей сучасної освіти. Аналіз форм реалізації цілей освіти.
2. Методологія моделювання системи освіти.
3. Характеристика основних компонентів моделювання системи освіти.
4. Індикатори, які застосовуються при діагностуванні та прогнозуванні освіти.
5. Фрагментаризація знання як принцип організації освітнього процесу.
6. Аналіз особистісних установок суб'єктів навчання.
7. Методи конкретно-соціологічних досліджень проблем вищої школи. Характеристика становища та природи інтелігенції в сучасному суспільстві.
8. Особливості і критерії виділення соціальних груп у галузі освіти.
9. Реалізація інновацій в освіті на регіональному рівні.
10. Тип, структура, джерела інноваційних процесів у школі.
11. Інновації у структурі вищого навчального закладу.
12. Педагогічний моніторинг у системі освіти.
13. Роль освіти у формуванні культури сприйняття нового.
14. Інтелектуальний ринок і культура.
15. Вибір критеріїв і системи емпіричних показників в аналізі системи вищої школи.
16. Зміст єдиного освітнього простору.
17. Україна і світовий освітній простір.
18. Міжнародна експертіза в галузі освіти.
19. Телекомунікаційні мережі в освіті.

Змістовий модуль 2.

1. Діагностика мотивації навчальної діяльності.
2. Кваліфікаційні рівні професійної освіти. Зміст освіти відповідно до кваліфікаційного рівня.
3. Аналіз тенденцій масової вищої освіти. Ринок праці дипломованих фахівців.

4. Проблема підготовки фахівців з технічною освітою: витоки, діагноз і тенденції, прогноз.
5. Статус вчителя в сучасному суспільстві. Застосування методу аналізу роботи в дослідженнях професійних обов'язків вчителя.
6. Основи стратифікації викладачів. Оцінка діяльності співробітників, які належать до професорсько-викладацького складу.
7. Характеристика становища і природи інтелігенції в сучасному суспільстві.
8. Учнівський колектив школи. Соціологічні методи вивчення особистості школяра.
9. Управлінська діяльність кадрів системи освіти.
10. Зміст поняття «навчальний заклад». Структура навчального закладу.
11. Школа як навчальний заклад. Мета і завдання школи на сучасному етапі.
12. Вищий навчальний заклад як організація. Визначення рейтингу вищих закладів освіти.
13. Вивільнення педагогічної ініціативи.
14. Система безперервної освіти. Самоосвіта.
15. Система підвищення кваліфікації.
16. Соціологічне дослідження взаємин у студентському колективі.
17. Мотиви отримання освіти студентами.
18. Компоненти політехнічної освіти. Професійна орієнтація в сучасній школі.
19. Проблема впливу освіти на успішність трудової кар'єри особистості.
20. Внутрішні суперечності вчительської професії.
21. Проблеми розвитку інтелектуальної верстви в Україні.
22. Установчі документи навчального закладу.
23. Соціологічне дослідження рейтингу вищих навчальних закладів України.
24. Соціологічні парадигми управління.
25. Блокова організація та рівні управління освітою.
26. Демократизація суспільства та зміни в державному управлінні освітою.
27. Характеристика управлінських кадрів галузі освіти.

VI. КОНТРОЛЬ ЗА ІНДИВІДУАЛЬНОЮ РОБОТОЮ СТУДЕНТІВ (ІНДЗ)

Зміст ІНДЗ:

Завершена теоретично-практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь на навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, самостійних занять і охоплює декілька тем, або весь зміст навчального курсу. ІНДЗ виконується у вигляді звіту політичного дослідження або електронної презентації на відповідну тему з курсу «Соціологія освіти».

Метою виконання ІНДЗ є закріпити теоретичні основи курсу «Соціологія освіти» на прикладі дослідження важливих проблемних ситуацій політичного життя світу й України із застосуванням методів політичного аналізу.

У процесі виконання ІНДЗ студент у відповідності до вимог повинен розкрити **основні завдання**:

- дослідити проблемні ситуації, що склалися в світі та в Україні, через призму методології соціологічного аналізу подій;
- визначати і використовувати причинно-наслідкові зв'язки освітньо-соціальних процесів та явищ;
- проаналізувати публікації й інтернет-матеріали аналітичного характеру;
- відбирасти, систематизувати та обробляти інформацію у відповідності до цілей дослідження.

Індивідуальне навчально-дослідницьке завдання має характеризуватися логічністю, доказовістю, аргументованістю і відповідати таким вимогам:

- містити поглиблений аналіз досліджуваної теми;
- містити самостійні дослідження, розрахунки, виконані на ЕОМ;
- містити обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення досліджуваного об'єкту;
- мати належне оформлення;
- має бути виконане і подане на кафедру в термін, передбачений графіком навчального процесу.

Критерії оцінювання рівня знань, умінь і навичок студентів при написанні ІНДЗ

Розглядаючи загальну професійну підготовку студентів як цілісний процес формування системи загальних знань, умінь і навичок, слід виділити комплексний критерій, який дає цілісну характеристику рівня загально-професійної підготовки майбутніх фахівців. Показниками системності знань студентів можуть бути: рівень засвоєння основних ідей, положень, понять, фактів у сфері соціології; рівень теоретичного осмислення способів організації практичної професійної діяльності; рівень оперування теоретичними знаннями, використання їх в практичній діяльності; рівень розвитку інтересу до теорії соціології.

Формування знань, умінь і навичок здійснюється в основному в процесі діяльності (пізнавальної і практичної), їх якість перебуває у прямій залежності від характеру діяльності. Можна виділити 4 рівні загально-професійних знань, умінь і навичок студентів: **репродуктивний, репродуктивно-творчий, творчо-репродуктивний, творчий**.

Репродуктивний рівень характеризується діяльністю (пізнавальною і практичною) відтворюючого характеру: відтворення основних теоретичних положень, опис фактів на основі емоційного сприйняття без глибокого розуміння зв'язків, що існують між ними, виникнення інтересу до нових фактів та їх пояснення, виконання окремих дій згідно зі зразком, слабка кореляція практичних дій з теоретичними знаннями, наслідування наставника (науковий керівник, соціолог).

Репродуктивно-творчий рівень характеризується засвоєнням основних ідей і понять, теоретичним осмисленням та аналізом окремих фактів і явищ, деяких функцій та способів діяльності соціолога, умінням підтверджувати теоретичні положення фактами практичної діяльності, виконанням частково-пошукових практичних дій в типових ситуаціях.

Творчо-репродуктивний рівень характеризується осмисленням основних ідей, системи предметних понять в сфері соціології, умінням встановлювати внутрішньодисциплінарні зв'язки, систематизувати факти, теоретично осмислювати систему методів і прийомів роботи соціолога і окремих дій власної професійної діяльності, застосовувати теоретичні знання при розв'язанні типових завдань в соціологічній практиці, розвитком інтересу до самостійного пошуку ефективних шляхів розв'язання професійних завдань, свідомим оволодінням

системою взаємопов'язаних дій, самостійним визначенням власної діяльності з врахуванням конкретних умов, виконанням практичних дій в нестандартних ситуаціях.

Творчий рівень характеризується глибоким осмисленням системи соціологічних та міжпредметних понять, умінням теоретично аналізувати факти і явища в сфері соціології освіти, аналізувати та проектувати способи своєї професійної діяльності, застосовувати теоретичні знання в нових ситуаціях, знаходити творчі вирішення практичних задач, шукати інноваційні способи роботи тощо.

Критерії оцінювання ІНДЗ

№ п/п	Опис критерію	Максимальна кількість балів
1	Складання плану ІНДЗ	1
2	Обґрутування актуальності проблеми, формульовання мети, завдань, об'єкту, предмету, методу дослідження та висунення гіпотези	5
3	Відповідність змісту планові та темі ІНДЗ	1
4	Критичний аналіз суті та змісту викладу підготовчого (аналітичного) стану дослідження	3
5	Виклад фактів, ідей, основних понять дослідження в логічній послідовності	3
6	Достовірність, об'єктивність матричного класифікатора. Наявність таблиць, графіків, діаграм	5
7	Доказовість висновків, обґрутованість власних практичних рекомендацій, пропозицій щодо розв'язання проблеми, визначення перспектив дослідження	4
8	Дотримання вимог щодо технічного оформлення структурних елементів роботи (титульний аркуш, план, вступ, основна частина, висновки, додатки, список використаних джерел та літератури)	4
9	Позитивний захист роботи	4
Разом:		30 балів

Шкала оцінювання ІНДЗ

Рівень виконання	Кількість балів, що відповідає рівню	Оцінка за традиційною системою
Високий	21-30	Відмінно
Достатній	11-20	Добре
Середній	6-10	Задовільно
Низький	0-5	Незадовільно

Оцінка з ІНДЗ є обов'язковим балом, який враховується при підсумковому оцінюванні навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни «Соціологія освіти».

VII. ПІДСУМКОВИЙ МОДУЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ

- Статус соціології освіти. Соціологія освіти як галузева соціологічна наука.
- Предмет та об'єкт соціології освіти. Структура соціології освіти.
- Соціальні функції освіти. Види послуг у царині освіти.
- Культурна цінність як об'єкт засвоєння у процесі навчання.
- Соціологічні погляди на освіту К. Маркса, Л. Уорда, Е. Дюркгейма.
- Концепція культури та освіти у структурному функціоналізмі (Т. Парсонс, Р. Мертон).
- Виникнення соціології освіти. Соціологічні погляди на освіту М. Вебера.
- Соціологія освіти і науки К. Маннгейма.
- Освіта як соціальний інститут.
- Виникнення соціального інституту освіти.
- Умови зміни соціального статусу інституту освіти. Характер трансформації інституту освіти на сучасному етапі.
- Навчання як вид соціокультурної діяльності. Види спілкування.
- Розвиток та функціонування освіти в умовах інформаційного суспільства.
- Соціальна мобільність та освіта.
- Соціальна потреба в освіті як попит на формальну освіту.
- Соціологічні парадигми управління. Суб'єкт, об'єкт і функції управління в системі освіти.

17. Соціологія управління освітою. Рівні управління.
18. Управління і керівництво навчально-виховним процесом. Сутність і види управління.
19. Сучасні дослідження суспільних проблем школи та освіти у вітчизняній соціології.
20. Культурологічні, світоглядні й виховні функції освіти, комунікативні функції освіти. Вплив суспільних потреб на розвиток освіти.
21. Основні тенденції розвитку галузі освіти.
22. Інституціональний зміст освіти.
23. Характеристика змісту освіти в сучасній школі. Розвиток змісту освіти.
24. Основні концепції в сучасній зарубіжній соціології освіти (людського капіталу, дешколаризації, інтеграції навчальних предметів).
25. Визначення основних цілей сучасної освіти. Аналіз форм реалізації цілей освіти.
26. Масова й елітарна освіта. Приватна і державна освіта. Централізована і децентралізована освіта.
27. Характеристика основних концепцій навчання.
28. Вища школа і проблеми її розвитку. Проблема демократизації життя вузів.
29. Концепція розвитку вищої школи України.
30. Аналіз особистісних установок суб'єктів навчання. Методика аналізу.
31. Побудова системи національної освіти в Україні. Закон про освіту.
32. Роль традицій у суспільному житті. Створення нових національних програм навчання для різних ступенів освіти.
33. Управлінська діяльність кадрів системи освіти.
34. Завдання сучасної школи в умовах технологічної революції та інтеграційних процесів у світовій економіці, культурі.
35. Освіта як об'єкт соціального прогнозування.
36. Теоретична діяльність і практична робота ЮНЕСКО в галузі освіти.
37. Сучасна система освіти та її основні елементи.
38. Проблема безперервної освіти.
39. Форми непрофесійної освіти. Самоосвіта.
40. Навчальний заклад як первинний елемент соціальної організації освіти.

VIII. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДО ВСЬОГО КУРСУ

Основна література:

- Аза Л. А. Воспитание как философско-социологическая проблема / Л. А. Аза. – К., 1993. – 203 с.
- Бестужев-Лада И. В. В школе XXI века. Размышления социолога / И. В. Бестужев-Лада. – М., 1988. – 176 с.
- Бим-Бад Б. М. Образование в контексте социализации / Б. М. Бим-Бад, А. В. Петровский // Педагогика. – 1996. – №1. – С. 3–8.
- Волович В. І Соціологічна освіта в Україні та проблеми підготовки фахівців з соціологічних дисциплін / В. І. Волович // Вісник Київського університету. Сер. «Соціологія. Психологія. Педагогіка» – Вип. 3. – С. 189–200.
- Гавриленко І. М. Соціологія освіти : Курс лекцій / І. М. Гавриленко, О. Л. Скідін. – Запоріжжя, 2007. – 396 с.
- Гавриленко І. М. Соціологія освіти. Навч. посібник / І. М. Гавриленко. – Львів, 2010. – 382 с.
- Курс лекций по социологии образования : Учеб. пособие / Под общ. ред. В. И. Астаховой. – Харьков : НУА, 2003. – 612 с.
- Лукашевич М. Н. Соціологія. Базовий курс: Підручник / М. Н. Лукашевич, М. В. Тулеников. – К., 2005. – 312 с.
- Лукашевич Н. Н., Салодков В. Т. Социология образования: Конспект лекций / Под. ред. Н. Н. Лукашевича. – К.: МАУП, 1997. – 224 с.
- Нечаев В. Я. Социология образования / В. Я. Нечаев. – М., 1992. – 200 с.
- Образование в современном мире: состояние и тенденции развития: Сб. ст. / Под ред. М. И. Коцдакова. – М., 1986. – 245 с.
- Саймон Дж. Общество и образование / Дж. Саймон. – М. / Пер. с англ. – М., 1989. – 200 с.
- Сиволапов А. В. К новой модели обучения: социокультурный подход / А. В. Сиволапов // Социол. исслед. – 1994. – № 3. – С. 14–22.
- Скідін О. Л. Управління освітою: теоретико-методологічний аналіз соціальних технологій / О. Л. Скідін. – Запоріжжя, 2000. – 184 с.
- Слободчиков В. Новое образование – путь к новому обществу / В. Слободчиков // Народное образование – 1998. – № 5. – С. 3–6.
- Социальная потребность в образовании // Большой толковый социологический словарь (Collins). – Т.2 (Н-Я) / Пер. с англ. – М., 1999. – С. 236.
- Соціологія освіти / Соціологія: курс лекцій. Навчально-методичний посібник. / Щудло С. А., Романів Т. М., Мірчук І. Л. - Вид.2-е доп. і перер. Дрогобич, 2007. – С 187 – 205.
- Сошинев А. Н., Куйкин В. Н. Образование как объект социального анализа / А. Н. Сошинев, В. Н. Куйкин // Вестник Санкт-Петербург. ун-та. – Сер. 6; Вып. 1, 1993. – С. 34–42.
- Тагансоеv X. Г. О новой парадигме образования / X. Г. Тагансоеv // Педагогика. – 2004. – № 4. – С. 103–110.

- Филиппов Ф. Р.** Социология образования / Ф. Р. Филиппов. – М., 1980. – 329 с.
Филиппов Ф. Р. Школа и социальное развитие общества / Ф. Р. Филиппов.. – М.,1990. – 287 с.
Якуба О. О. Освіта як соціальний інститут / О. О. Якуба // Соціологія: Навч. посібник для студентів. – Харків, 1996. – С. 142–157.

Додаткова література:

Абасов А. Кризис образования: поиск новой парадигмы / А. Абасов // Альма матер. – 2004. – № 11. – С. 3–6.

Абрамов Р. Н. Место университетского образования в формировании профессии / Р. Н. Абрамов Российские менеджеры: социологический анализ становления профессии. – М: УРСС-КомКнига, 2005. – С.117–139.

Аллак Ж. Вклад в будущее: приоритет образования / Ж. Аллак / Пер. с англ. – М., 1993. – 239 с.

Алферов Ю. С. Управление образованием в США: роль федеральных органов / Ю. С. Алферов // Педагогика. – 1994. – №1. – С. 106–113.

Астахова В. И. Высшая школа Украины / В. И. Астахова. – Харьков, 1991. – 208 с.

Астахова В. И. Становление новой образовательной парадигмы на рубеже веков / В. И. Астахова // Вчесні записки Харківського гуманітарного університету. – Х.: Вид-во ХГУ «НУА», – 2004. – Т. 10. – С. 9–24.

Байденко В. И. Компетенции в профессиональном образовании / В. И. Байденко // Высшее образование в России. – 2004. – № 11. – С. 3–13.

Богомолова Т. Ю., Танилина В. С. Мобильность населения по материальному положению / Т. Ю., Богомолова, В. С. Танилина // Социол. исслед. - 1998. – № 2. – С. 45–49.

Бойко Л. И. Трансформация функций высшего образования и социальные позиции студенчества / Л. И. Бойко // Социологические исследования. – 2002. – № 7. – С. 78–83.

Болонський процес: стади і напрями реформування системи вищої освіти. Методичні рекомендації / Укл. С. А. Рижкова. – К., 2006. – 43 с.

Ван дер Венде М. К. Болонская декларация: расширение доступности и повышение конкурентоспособности высшего образования в Европе // Высшее образование в Европе. – 2000. – № 3. – С. 29–40.

Вишневський О. На шляху реформ: Актуальні питання сучасної української освіти та змісту виховання / О. Вишневський. – Дрогобич: Коло, 2005. – 176 с.

Волович В. І. Болонський процес і нова парадигма освіти в Україні / В. І. Волович // Соціологія: теорія, методи маркетингу. – 2004. – № 4. – С. 189–200.

Вища освіта в Україні / За ред. В. Г. Кременя, С. М. Ніколаєва. – К., 2005. – 390 с.

Вульфсон Б. Л. Стратегия развития образования на Западе на пороге XXI века / Б. Л. Вульфсон. – М., 1999. – 254 с.

Вульфсон Б. Л. Управление образованием на Западе: тенденции, централизация и децентрализация / Б. Л. Вульфсон // Педагогика. – 1997. – № 2. – С. 51–55.

Высшая школа: испытание рынком. – М., 1993. – 139 с.

Гавриленко И. Н. Отчуждение личности при капитализме средствами образования и воспитания / И. Н. Гавриленко. – К., 1986. – 149 с.

Гавриленко І. М. Загальносоціологічна теорія: Науково-методичні та інформаційні матеріали / І. М. Гавриленко, В. В. Черпак. – К., 1998. – 160 с.

Гаевская О. Б. Современная цивилизация и социальное управление / О. Б. Гаевская. – К., 1997. – 271 с.

Гречаний В. В. Динаміка змін ціннісних орієнтацій сучасного українського студентства / В. В. Гречаний // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії і практики. – Вип. 1. – Київ;Запоріжжя, 1998. – С. 38–46.

Грішнова О. А. Людський капітал: формування в системі освіти і професійної підготовки / О. А. Грішнова. – К.: Знання, 2001.

Данилишин Б. М. Культурно-освітня сфера як соціальна база підтримки ринкової трансформації в Україні (питання теорії і практики) / Б. М. Данилишин, В. І. Кученко. – К., 1999.

Державна національна програма «Освіта» («Україна ХХІ століття») // Освіта. – 1993. – № 44–46. – С. 8–24.

Джонстоун Д. Б. Система высшего образования в США: структура, руководство, финансирование / Д. Б. Джонстоун. // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – № 5–6.

Джуринский А. Н. Зарубежная школа: современное состояние и тенденции развития / А. Н. Джуринский. – М., 1993. – 237 с.

Джуринский А. Н. Право на образование в современном мире / А. Н. Джуринский // Педагогика. – 1998. – № 3 – С. 93–96.

Джуринский А. Н. Развитие образования в современном мире: Учеб. пособие / А. Н. Джуринский. – М.: Гуманитизд центр ВЛАДОС, 1999. – 200 с.

Долженко О. В. Сорбонская и Болонская декларации: Информация к размышлению // Вестник высшей школы / О. В. Долженко. – 2000. – № 6. – С. 61–70.

Дюргейм Э. О. разделении общественного труда. Метод социологии / Э. О. Дюргейм. – М., 1994. – 153 с.

Дюргейм Э. Педагогика и социология // Э. Дюргейм. Социология. Дюргейм Э. Социология образования / Э. Дюргейм. – М., 1996. – 77 с.

Дьюи, Дж. Демократия и образование / Дж. Дьюи / Пер с англ. – М.: Педагогика-Пресс, 2000.

Дьюї Джон. Моральні принципи в освіті / Дж. Дьюї /. – Львів: Освіта; Літопис, 2001.

Ежов С. А. Социализация молодежи. Проблема управления / С. А. Ежов. – М., 1995. – 198 с.

Зарецкая С. Й. Образование в контексте глобализации (вместо предисловия) / С. Й. Зарецкая / Глобализация и образование. Сб.обзоров. – М.: ИНИОН РАН, 2001. – С. 5–21.

Зборовский Г. Самообразование – парадигма ХХI века / Г. Зборовский. Е. Шуклина // Высшее образование в России. – 2003. – № 5. – С. 25–32.

Зубенко В. А. Современная реформа высшей школы в ФРГ / В. А. Зубенко // Экономические проблемы высшего образования в странах Западной Европы (90-е годы): Сборник обзоров. – М.: ИНИОН РАН, 1999. С. 88–97.

Зязюн Л. Гуманістична парадигма освіти і виховання / Л. Зязюн // Вища освіта України. – 2002. – № 3. – С. 111–116.

- Келасьев В. Н., Яковлева И. В.** Диагностика профессиональных педагогов и социальных работников / В. Н. Келасьев, И. В. Яковлева. – М., 1994. – 254 с.
- Кларин М. В.** Инновации в обучении (Анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – М., 1997. – 265 с.
- Клімова Г. П.** Освіта і цивілізація / Г. П. Клімова. – Харків, 1996. – 159 с.
- Куделя І. О.** Вища школа регіону як об'єкт соціального управління: Монографія / П. О. Куделя. – Дніпропетровськ: Дніпро книга, 2002. – 272 с.
- Лапін Н. І.** Соціокультурний подход и соціетально-функціональні структури / Н. І. Лапін // Соціологіческие исследования. – 2000. – № 7. – С. 3–12.
- Левін Р. Я.** Думки населення щодо деяких аспектів проблеми освіти Р. Я. Левін, А. М. Нору // Український соціум. – 2007. – № 2. – С. 29–42.
- Лукашевич М. П.** Спеціальні та галузеві соціологічні теорії / М. П. Лукашевич, М. В. Туленков. – К., 1999. – 243 с.
- Мартиненко С. М.** Загальна педагогіка / С. М. Мартиненко, Л. Л. Хоружа. – К., 2002. – 198 с.
- Можасва Л. Г.** Развитие систем образования в западных странах в условиях глобализации / Л. Г. Можасва // Глобализация и образование: Сб. обзоров. – М.: ИИИОН РАН, 2001. С. 75–115.
- Мудрак В. І.** Соціокультурний аспект розвитку вищої освіти в постіндустріальному суспільстві / В. І. Мудрак // Культура і сучасність. – 2005. – № 1. – С. 119–127.
- Начало пути. Поколение со средним образованием** / Под ред. Титмы М. К. – М., 1989. – 243 с.
- Общеевропейский процесс и гуманитарная Европа. Роль университетов.** – М., 1995. – 124 с.
- Огнєв'юк В. О.** Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку / В. О. Огнєв'юк. – К.: Знання України, 2003.
- Огурцов А. П.** Образы образования. Западная философия образования / А. П. Огурцов. – СПб., 2004.
- Ортега -и- Гассет, Х.** Миссия университета / Х. Ортега -и- Гассет // Отечественные записки. – 2002. – № 2.
- Осипов А. М.** Социология образования: очерки теории / А. М. Осипов. – Ростов н/Д: Феникс, 2006.
- Осовський В.** Соціальна організація і соціальна інституція / В. Осовський // Соціологія. – 1998. – № 3. – С. 41–48.
- Петров А.** Основные концепты компетентностного подхода как методологической категории / А. Петров // Альма матер. – 2005. – № 2. – С. 54–58.
- Поволяева М. Н.** Становление институтов сферы образования / М. Н. Поволяева, С. Е. Пахомова // Педагогика. – 1996. – № 2. – С. 3–7.
- Подольська С. А.** Освіта як чинник розвитку особистості в соціокультурному контексті: Монографія / С. А. Подольська, В. М. Назаркіна, А. О. Яковлєв. – Х.: Вид-во НФАУ: Золоті сторинки, 2002. – 236 с.
- Пригожий А. И.** Современная социология организаций / А. И. Пригожий. – М., 1996. – 272 с.
- Пуляев В. Т.** Новая парадигма развития образования и основные контуры ее реализации в России / В. Т. Пуляев // Соц.-полит. журнал. – 1998. – № 5. – С. 24–35.

- Реформи образования в современном мире: глобальные и региональные тенденции.** – М., 1995. – 268 с.
- Реформування вищої освіти у процесі демократизації українського суспільства / За ред. Б. А. Головка.** – К.: ВПЦ Кіївський університет, 2004. – 220 с.
- Романенко М. І.** Освіта як об'єкт соціально-філософського аналізу: Наукова монографія / М. І. Романенко. – Донецьк: Промінь, 1998.
- Рольєнер Т.** Полікультурное образование: реформа учебных программ / Т. Рульєнер // Перспективы. – 1994. – № 1. – С. 20–27.
- Сериков В. В.** Образование и личность. Теория и практика проектирования педагогических систем / В. В. Сериков. – М.: Издательская корпорация «Логос», 1999. – 272 с.
- Сидоренко О. Л.** Соціологія освіти: Наук.-практ. посіб. для працівників системи освіти / О. Л. Сидоренко. – Х.: НАУ, 2000.
- Сидоренко О.** Проблеми гуманізації та гуманітаризації в освітній реформі в Україні / О. Сидоренко // Вища освіта України. – 2001. – № 2. – С. 63–67.
- Сікорська І. М.** Соціально-активна роль держави в управлінні освітою: досвід зарубіжних країн / І. М. Сікорська // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць. ДонДУУ. Т.Х. Вип. 116. «Соціологія державного управління». Серія «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк: ДонДУУ, 2009. – С. 312.
- Сірий Є.В.** Соціологія: загальна теорія, історія розвитку, спеціальні та галузеві теорії / Є. В. Сірий // Навч. посібник. - Вид. 2. - К., 2007. – 480 с.
- Социологический энциклопедический словарь.** На русском, английском, немецком, французском и чешском языках. / Ред. Академик РАН Г. В. Осинов. – М.: Изд-во НОРМА. – 2000. – 488 с.
- Степко М. Ф.** Боянський процес і навчання виродовюч життя / М. Ф. Степко. – Х.: НТУ "ХПІ", 2004.17.
- Тенденции развития и роль сферы образования: экономический и социальный аспект.** – М., 1994. – 251 с.
- Управление школой: теоретические основы и методы / Под ред. В. С. Лазарева.** – М., 1997. – 437 с.
- Фініков Т. В.** Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна / Т. В. Фініков. – К.: Таксон, 2002. – 176 с.
- Чернецкий Ю. А.** Высшее образование в рыночной экономике / Ю. А. Чернецкий. – М., 1991. – 251 с.
- Чибісова Н. І.** Вищий навчальний заклад як середовище формування цінностей студентської молоді в соціокультурних умовах сучасної України / Н. І. Чибісова. – Х.: Вид-во ХГУ «НУА», 2004. – 256 с.
- Шаронова С. А.** Универсальные константы института образования – механизм воспроизведения общества: Монография / С. А. Шаронова. – М.: Изд-во РУДН, 2004. – 357 с.
- Швец Д. Е.** Современное общество и образование: проблемы социологического измерения / Д. Е. Швец // Грані. – 2003. – Вип. № 1 (27). – С. 82–87.
- Швец Д. Е.** Социология управления образованием: анализ сопряжения предметных областей / Д. Е. Швец // Нова парадигма: Альманах наукових праць. – 2002. Вип. 27. – С. 214–224.

Шевченко П. И. Методологические проблемы социологии образования. Отношения и состояния в образовательных структурах и процессах. -- Саратов: Саратовский государственный технический университет, 1997.

Шереги Ф. Э. Социология образования: прикладной аспект / Ф. Э. Шереги, В. Г. Харчева, В. В. Сериков. – М.: Юристъ, 1997.

Штарке К. Студенты. Становление личности / К. Штарке. – М., 1982. – 268 с.

Шуклина Е. А. Социология самообразования: предпосылки, методология, методика / Е. А. Шуклина. – Екатеринбург, 1999.

Шукшина Е. А. Самообразование как отрасль социологического знания / Е. А. Шукшина // Социологические исследования. – 1999. – № 4. – С. 87–94.

Якунин В. А. Обучение как процесс управления / В. А. Якунин. – Л., 1988. – 341 с.

Ярошенко А. О. Ціннісний дискурс освіти / А. О. Ярошенко. – К., 2004.

Ятченко А. Д. Реформа освіти і міжнародний досвід та національні сподівання української держави / А. Д. Ятченко, Л. М. Герасіна // Рідна школа. – 1993. – № 2. – С. 11–15.

Інтернет-ресурси:

1. <http://www.mon.gov.ua> – Офіційний сайт МОН України
2. <http://www.osvita.com> – Єдине освітнє інформаційне вікно України
3. <http://www.cu-edu.org> – Європейський освітній портал

МАКРОМОДУЛЬ V : КУЛЬТУРОЛОГІЯ ОСВІТИ

Зміст навчальної програми

Пояснювальна записка	287
Структура програми навчальної дисципліни	291
I. Опис предмета навчальної дисципліни	291
II. Тематичний план навчальної дисципліни	292
III. Програма	293
Змістовий модуль 1. Культурологія освіти як галузь наукового знання	293
Тема 1. Освіта як складова культури та сфера культурного творення суспільства	293
Тема 2. Сутність, предмет та завдання культурології освіти як складової освітології	298
Питання до модульного контролю 1	303
Список рекомендованої літератури до змістового модуля 1	304
Змістовий модуль 2. Культурологічний підхід в освіті	306
Тема 3. Науковий тезаурус культурології освіти	306
Тема 4. Соціокультурні освітні технології	309
Тема 5. Культурологічні етапи розвитку освіти	310
Тема 6. Культурологічні витоки розвитку системи освіти, педагогічних ідей, просвітницької, наукової та педагогічної діяльності в Україні	314
Питання до модульного контролю 2	317
Список рекомендованої літератури до змістового модуля 2	319
Змістовий модуль 3. Полікультурна та міжкультурна освіта	322
Тема 7. Сутність, цілі та завдання полікультурної та міжкультурної освіти	323
Тема 8. Формування багатовимірної ідентичності людини	329
Питання до модульного контролю 3	334
Список рекомендованої літератури до змістового модуля 3	335